

SCHÄFER ISTVÁN EMLÉKKÖTET (MEMORIAL BOOK OF STEPHEN SCHAFER) Akit érdemes megismerni

A Magyar Kriminológiai Társaság *Kriminológiai Közlemények* című kiadvány 81. száma *Schäfer István* munkássága előtt tiszteleg azzal, hogy az *Emlékkötet* szerkesztője csokorba gyűjtötte a kiváló kriminológus legfontosabb gondolatait tartalmazó tanulmányokat, illetve könyvrészleteket. *Schäfer* munkásságát valódi kihívás egy kötetbe szerkesztve bemutatni, hisz az eredetileg büntetőjogászból a kriminológia megkerülhetetlen alakjává vált szakember a diszciplína számos részterületén maradandót alkotott.

Az *Emlékkötet* egyik különlegessége, hogy megszólaltatja *Andrew Schafert* is, akinek édesapjáról való visszaemlékezése segíti az olvasót abban, hogy egy másik oldaláról is megismerhesse *Stephen Schafert*. A kriminológus ezen múltidőző sorokban nem mint a magyar kriminológia II. világháborút követő időszakától az 1950-es évek végéig tartó ciklus voltaképp egyetlen tárgykörben alkotó és kutató alakja, hanem mint – többek között – a sztálini rezsim által kormányzati kinevezésétől megfosztott, szülőföldjén, *Magyarországon* ellehetetlenített apa jelenik meg, akinek külföldön – például *Bostonban* – kellett újraépítenie önmagát, nevet és elismerést szereznie.

A kötet szerkesztője törekedett arra, hogy a komplex látásmódú kriminológus lehető legtöbb szakterületébe bepillantást nyújtson egy-egy – eredeti angol nyelven és magyarul is közölt – tárgykört érintő tanulmány vagy kötet részletének bemutatásával. Ennek okán képezik az *Emlékkötet* részét – a teljesség igénye nélkül – a kriminológus utógondozással kapcsolatos gondolatai, a javítónevelést illető meglátásai vagy éppen azon tapasztalatai, melyek a háború hatásával összefüggésbe hozható fiatalkori kriminalitással foglalkoznak.

Munkássága természetesen nem korlátozódott csupán ezen témákra. Fontos kiemelni, hogy *Schäfer István* kriminológusi életművének három legmeghatározóbb tárgyköre a kutatói sokszínűsége ellenére is érzékletesen rajzolódik ki az *Emlékkötet*ből. Ezen témák a fehérgalléros bűnözés elleni hatékony fellépés, a kábítószer-használat büntetőjogi vetülete, illetve a viktimológia.

Schäfer szemléletmódja sok esetben meghaladta saját korát, progresszivitásának egyik fontos területe az áldozatfókusz volt a bűncselekményeket illetően. A kriminológust méltán tartják számon mint a bűnözés áldozati szempontú vizsgálatára fókuszáló (kutatói) tevékenység, a viktimológia alapítóinak egyikét. Az áldozatok tudományos kutatását illetően 1968-ban kiadott, *The Victim and His*

Criminal. A Study in Functional Responsibility című könyvében arra vállalkozott, hogy – megelégtelve a bűnözési statisztikák félrevezető vagy éppen semmitmondó adatait – részleteibe menően vizsgálja az elkövető-áldozat kapcsolatot, kitérve olyan aspektusokra, mint a bűnelkövetés életkori kérdése vagy a bűnelkövető edukációjának milyensége. Ezen könyvből az *Emlékkötet* is közöl részletet, kitérve olyan, aktualitásukat sosem veszítő tárgykörökre, mint az elkövetői motivációk és attitűdök vagy éppen az áldozattá válás kockázatának vizsgálata a térbeliség aspektusából.

Kiemelésre érdemes tény továbbá az is, hogy *Schäfer* az elsők között írt az áldozatoknak járó jóvátétel fontosságáról, ezzel elválasztva a kompenzációt (vagyis az áldozatnak nyújtott kárpótlást) a jóvátételtől (mely az elkövető és az áldozat kapcsolatában értelmezhető, célja az áldozat bűncselekmény előtti jogainak, pozíciójának helyreállítása az elkövető által). Nem túlzás tehát az a kijelentés, hogy elvitathatatlan érdemei vannak a jelenlegi gyakorlat létrejöttében, az áldozatról való össztársadalmi gondolkodás formálásában, hisz rámutatott a társadalom felelősségére is a bűncselekmény áldozatává váltak kapcsán.

A fehérgalléros büntetésekkkel való foglalkozást azon felismerés motiválhatta, hogy ez a gazdaságilag elismert, társadalmilag tekintélyes kör sem immunis a kriminalitásra, bűncselekményeiket pedig pont gazdasági lehetőségeiket kihasználva követik el. Olyan máig aktuális tételmondatok kerülnek rögzítésre *Schäfer* által, mint hogy a szóban forgó elkövetők bűnözésének reális megismerését a magas látencia nehezíti, mely az elkövetők társadalmi státuszának, hatalmának eredménye. Míg az érdekérvényesítésre sokszor képtelen szociálisan alacsony státusszal bíró bűnelkövetők társadalmi jelenlétükhöz képest felülreprezentáltak (gondoljunk csak például a mai büntetés-végrehajtási intézetek elítéltejére), addig a „hatalmasok” bűnözése kutatói szempontból értékelhetetlen statisztikai adatokat mutat. A – némiképp sematikusán fogalmazva – szegények és gazdagok bűncselekményei közötti örök választóvonal a cselekménnyel kapcsolatos össztársadalmi visszhang vagy vélemény – mutat rá *Schäfer*. Míg egy betöréses rablás a nagy többség által mélyen elítélt tett, addig a gazdasági bűncselekményekről sok esetben, első látásra még az sem mindig egyértelmű, hogy valóban illegálisak-e, ennek okán pedig a társadalom is könnyűszerrel von vállat egy-egy hír hallatán. Konklúzióként pedig álljon itt a kriminológus *Emlékkötetben* is rögzített megállapítása: „Így vezethet el az egyéni szegénység és a kriminalitás összefüggésének kutatása az individuális gazdasági hatalom és a társadalmi tekintély bűnözésének problémájához.” (82.)

„Schäfer István professzor kriminológusok generációit segítette” (35.) – mind ezt *Simon I. Singer* mondta az *Emlékkötet* szerkesztőjének megkeresésére, visszaemlékezve 1973-ra, amikor hallgatójává vált egy egyetemi mesterprogram keretében. És nem ő az egyetlen, akit *Schäfer István* tartalmas életpályája alatt inspirált. A kábítószer-bűnözéssel kapcsolatos munkássága számos ma ismert és elismert

kriminológust készítetett a témát illető továbbgondolásra. E kötet szerkesztője az *Előszó*ban emlékezik vissza, hogy *Schäfer* hiánypótló, vélhetően a II. világháború borzalmai közepette íródott, tárgykörrel kapcsolatos műve volt azon írás, melynek okán meg akarta tudni, ki is az a *Schäfer István*, és milyen művekkel gazdagította még a magyar kriminológiát.

Schäfer a büntetőjog feladatait illetően kiemelte, hogy nem lehet egyként kezelni – a kriminológust idézve – a „kábitószer-hódolók” heterogén csoportját. Azon túlmenően, hogy számba veszi a nemzetközi tapasztalatokat a tárgykört illetően, érvel a szerhódolók büntetéssel fenyegetésének gondolata ellen. A kötetben szereplő oldalak a kriminológus 1946-ban megjelent *Narcotic Drugs and the Tasks of International Criminal Law* című írásának részletei.

Munkásságához és karakteréhez méltó összefoglalás készült az *Emlékkötetben* a magyar származású kriminológusról. A sorokból kissejlenek *Schäfer István* sokszor korát meghaladó filozófiájától vezérelt gondolatai, és pragmatikus látásmódja. Szakemberi nagyságát pedig mi sem bizonyítja jobban, mint hogy képes volt olyan kijelentéseket tenni, melyek még ma is helytállóak. Olyan problémagócokra mutatott rá, melyek jelenünkben továbbra is várják a megoldást. Nem csupán a szakma, hanem talán az egész társadalom számára képes volt esszenciálisnak mondható gondolatokat megfogalmazni, többek között ezért is tartom fontosnak, hogy munkásságát minél többen megismerjék.

Meglátásom szerint a kötet, illetve szerkesztőjének célja az volt, hogy a lényegget megragadva ízelőt adjon *Schäfer* munkásságából, hogy bepillantást engedjen egy olyan életpályába, mely nem csupán az akadémiai, hanem a gyakorlati kriminológia számára is fontos eredményeket hozott. Ezt pedig teljes mértékben sikerült megvalósítani.

(Lévay Miklós szerkesztő: *Schäfer István emlékkötet / Memorial Book of Stephen Schäfer/*. Kriminológiai Közlemények, 2021, 81. szám, Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 2021, <https://www.kriminologia.hu/Kriminologiai-Kozlemenyek-81>)

Brezovszki Anna Luca

PhD-hallgató

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kriminológia Tanszék